

Emnenr. 64

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vass.

Emne: Død og begravelse.

Bygdelag: Vass.

Oppskr. av: Martina Scyler.

Gard: Ragne.

(adresse): Vass.

G.nr. 49 Br.nr. 17.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

7-2 år. Vass, hus mor.

SVAR

1. Dei gamle hadde tru på spise varslar for død. Låg det to halvstrå i koss på stovvegave ja då kvakk dei til - Me får spyrja nokon død no sa dei. Slikins om det låg to høi = skoi i koss i tun eller stova. Dei tok slike strå og har dei varsaunt ut - .
Dersom det bang i veder i omnen, ja så var det nokon som bleiv, og me kanni vart reint ille ved når me lågnde desse utjodane i veder. Kom ein hund og gjædde rundt husi - då var det dødsvarsel - "ugafly" sam dei sa. Dersom ei eller fleire "kråker" sette seg i eit tre attmed heimen og skrick - ja då var det og varsel.
2. Ei man fortalde meg at ho såg liksom ei ljusstjerne inn ved hunderosen. Ho tok det som varsel. 8te dagar seinare drukna sonen hennar der - . Dette var om våren.
3. Dersom ein framande kom inn i stova, då mett var ferdige med måltide, då sa dei: dette nummerkje må vera "flig". Dersom ein fugt kom å poikka på ritta i det romet ein var, kannje fleire dagar på raad - ja då var det dødsvarsel - .

- Det med lünd som fleire dagar på rad
 held ein klagande lyd rundt lusi, og
 fuglen som pikka på ruta, her eg själte
 'vare ritue til. Det her vare dödsvarsel.
4. Det her vare, og er, folk som har varsler
 meir enn andre, Solis mi mar kjende
 det på seg när me barni var i livsfäre.
 Solis kunde det medan eg var styrarima
 for Vass misjons hotel at eg vart så dårleg
 ei nat. Eg fall i "tinit" ute på altanen.
 Tidly om morguen kom min mar. "Eg
 kjende det var noka som stod på," sa
 ho, og eg måtte sjä til deg? "Ja gikk $\frac{1}{2}$ mil -
5. "Feigdalen" fekk ei kvinna eg kjende godt.
 men det vart ikkje ho som döyde, men
 det var ein ungdomsven, som ho var
 mykje glad i og han var vist glad i
 henne og. "Ja så til meg seinare - ja eg
 måtte få feigdalen for denne venen min."
6. Eg len høyrte at det her vare folk som
 har lede av slik hinger, kjende seg aldri
 mette - og det skal også vera varsel - .
7. Dei gamle, kjerfalk og slike skulde no helst
 få dái i si eigi stova, om dei hadde det.
 Det var ikkje "galle" om dei datt döde
 ned i löda, flar eller i tunet - .
8. Rone til det döyande måtte helst vera
 der det var stillaste. F beste krái i
 stova eller i klaven, kammerset eller
 på lemen. Ein var ikkje lünden, måtte
 læga plass der det höyde. Det skulde helst
 iikje vera mykje i rone. Eit ljus. Sakmål
 leilid, eit bord og ein stol i rone - .
9. Dr. Parr, Bergen had om ei lustent pose
 med gjær, som han ville dái på, det
 fortalde hans lüster meg - .

9. Eg spur det var hønsesjor i denne pouta og den hadde Dr. Parr. tre på var god. Ofte opna dei vindanga for den dæmde skulde få meir luft - så gav dei den å drikke eller "vata" lippane på det siste slett og vner som var tilstades skulde leda famel med den dæmde - .
10. Ofte sende dei hod etter presten. Dei som ynskte det fekk også nødvered dei - .
11. Flire dødsfall som eg har vare vitne til, hur dei bodsent presten, teke i mot nødverden med sine næraste. Solis var eg lyå ei eldre kvinna eg var glad i - Fyrr presten kom, gjekk eg inn å tala lit med henne, for eg hadde lungå löyve Karleis ho hadde det no, då ho visste hennar tid snart tok slut. Eg spurde henne om ho var redd for å døy - Ho svara meg greit og snøgt. "Nei, jesus dæydde for meg og, so det døy eg på. Denne avskjedstund kjem eg aldri til å gløymme." ja ein sende hod etter slett som ein var glad i og gade vner eller ivener, som ein ville gjera forlit med.
13. Mange leistende si eigi grovferd. Kven som skulde leda, og om hva mat dei skulle ha, og kor mange det skulde vera med. Derom dei hadde ein lang og len sjuf, dom kunde dei også ardua med garden, skäpta den, om intje det var gjort för, eller segja hva ting den og den av hami skulde ha etter dei. Mange kom også i hæg dei fatige, eller misjansarberide som då var luyja. Mi Oldemar på Bære gav andre til si ast, som skulde berast vidare og mi mor gav dei til meg. Var misunnosame. Dette gav ho til sine på døtsleie.

14. Du brukte ymse arde for å dei som å sovna inn, flytta, slakta, fara av, reisa til Himlen -
15. Det visste merke var vel, at du kalna. Hjarta helt av å slå. Ellis lev eg høyrte, at sume var reddde om du kunde vere skinn-
døde, og salis brukte ymse middel for å vere viss i si tru om døden.
16. Eg hugpar ein forteljing om ein skinn-
død. Denne mannen vakna til og sloi låket på kista, fasttalde du. Sidan vart mange mykje engstelige og skrudde mest aldri låket på fyrste dagen etter døden.
17. Ein lat alt auga og balt gjerne ein duk om bakka og over hovudet for å halda munnen tett.
18. Sume la også salmbuki under bakka for å halda munnen saman.
19. Du gav gjerne naboane lea om det som hadde hent, salis kan eg hugpa at då min far døydde så vart naboer straks varsla. Han kom då og sat lenge attmed sungi å herre sa, oppat og oppat. "Du har vore ein taluge mann!" Denne naboer var sume tider så snarbrint.
20. Den som fyrst gjekk med lea var då gjerne sønen i heimen om han var til-
stades. Eller nokon av dei næraste.
21. Var det luesbonden så måtte no i alle tilfelle hesten få vita det. Elles kunde han breidde du skyma det mest. Dei såg det på han. Han var ikkje som elles.
22. Ein opna vinduet i dødsromet. Hengte gjerne eit kvit laken fyre glaset, stogga klokka og flytte ut ting som ein hadde breck for.

23. I vanlege høve la dei like i kista dagen etter døden. Venta dei på nokon serlig, som skulde koma til denne flyttingi, så kunde dei venta ein dag på dei om det hørde så.
24. Summe sette likkista på ein benk eller eit bord i same romet. Andre sette kista i kjellaren på ein benk eller eit bord.
25. I kista brukta dei mykje å ha halv under lakeni. No brukta dei lit spon her.
26. Eg trur det kan brukast både om å ligge lik i sengi (for gammalt brukta dei halv å ligga på) og å ligga lik i kista.
27. Vanleg brukta dei å lerma halmen til den sengi, som den døde låg, ei litt tid etter.
28. Dersom det var smitsom sjukdom lærte dei gjerne arbeidskladi med same -; men under vanleg sjukdom, tok dei gjerne vare på kladi, gav dei levf til fatige, eller sydde dei om til barni.
29. Dette med likstrå er nok eldre enn mi tid. Det er vist heilt frå den tid folk brukta å ha jordgav. Då hev eg høyr at dei bear inn halv å sette kista på. Og denne halmen lærte dei når kista var reist heit frå gården.
30. Liket vart stelt dagen etter døden, eller så snart dei kunde få hjelp til dette arbeid, og at kista då var komin i hus.
31. Det var visse folk som hadde dette arbeid. Gjerna sterke kvinner eller menn med dygtigheit i faget. Sjeldan kunde dei då få ei sjukelyster i eldre tid.
32. Den som stelte lik måtte vera sømeleg kladd. Gjerna i svarte klar, med eit kvif eller rufete forkla utpå.

33. Håret vart også stelt. Var det ei kvinne
 så kjende og flekka dei henne. Var det
 ein mann så skulde han barberast der
 som han brukte å sjegga seg og håret
 måtte kjempest.

34. Det var gjerne nokon av slekti som
 kom langfarande, og liket måtte barberast.
 For dei som hadde lung skue få sjå liket.

35. Derksom mekene var serly store klypte di di.

36. Varly maska dei liket, men det kunde
 vel henda, at det vart utelate og -

37. Eg hev høyrte at likvatne vart berest
 til å maska hovudet og hendes til dei
 som hadde serly naka i mot den døde.

Det skulde då hjelpe den attlevande
 frå hemnaht, frå den kurbarne -

38. Her så dei både likklade og sveip.

Dei brukte å seija. Her dei kjøpt sveip.

39. Likklame kalla dei liklaken fyrr dei
 var sydde.

40. Summe så liklaken andre så sveiplaken.

Det var 3 m. langt og skulde sveipast
 opover føtterne. Under hovudet la ein
 ei pute, og så laga ein licksjarte.

Det var laga av liklakertøi.

41. Det var nok summe som fant på å
 bruke berudelakert til liklaken, men
 det forekom berre lya "konjonerte".

42. Her og høyrte om menn, som ville få
 klå seg i sine berudgamskler i kisten sine.

43. Summe hadde både material til licksiste
 og laken liggende. Det hadde min far -

Andre kunde bruke berudgamsjarten sin
 eller berudelakert til licksjarte. Til min far
 sydde eg både pute og licksjarte av samme
 stoff som lakenet, og vi la ham i det.

44. Det var fôr som hadde lin på vare kantar
 Nei det var eit simpelt knytt stoff, som var
 stiva med "prepreatur" er det vel det heites
45. Nei fâttene sveipte me inn i lakenet
46. Veldig var det utan sko og strâmpar -
 men dei som låg i dress hadde sikkert
 sko og strâmpar også på seg -
47. Kvinnene skulle ha ein nâdduk som
 dei kalla - ja eg huska at munnene også
 hadde ein slik duk over ansiktet -
48. Det kunde då vera eit forsjel på unge
 og eldre. Derom det var unge kvinner
 la dei gjerne ein myrtebuket om hovudet.
49. Har ikkje høyrst at karrekjorner hadde
 serlege likklar.
50. Embletsfolk pynta gjerne likklarne med
 blander, men ikkje vanteige bänder.
51. Her på Foss byrja dei omlag 1900 med å få
 kjøpte likklar - men mange sydde å laga
 likklarne sjâlve til omlag 1920 o.s.b.
52. No kjøper alle ferdige likklar. Dei er
 no så fine at det er ein pryd. Finst
 berre - Berre reint fatige lunka papir.
53. Mange seier no "svâp" andre likklar -
54. Derom det var eit serligt godt menneskje,
 som var død, så trudde gjerne diira
 næraste, eller ein god ven, at det hadde
 velsigning med seg, å ta i handa eit likk
55. Andre trudde at det også var fôrleg, å
 roia ved lakenet eller den døde -
56. Tar det ei mor som var død, har dei gjerne
 barne rundt kista. Det kunde gjera velsigning
57. Har ikkje høyrst om mynt som leqvåd -
58. Mange lunka å ha emne til kista ferdig
 Andre lat kista arleidaast ferdig og
 hadde den ståande på loft eller sval.

59. I eldre tid var det brunnaglar dei brukte.
60. Dei bar kista etter strapper av leasfauy.
61. Ein nævenyttig mann laga kista, eller ein som var van med rikkjararbeid. Summe tider kunde husbonden sjålv laga kista si, sa den stod ferdig til bruk.
62. Likkjestene var svarte. Dei vart måla i himmen og kjem i lug af dei kjøpte noko dei kalla Kjänroyk og blanda saman med linolje.
63. For omlag 40 år sidan byrja dei bruke kistor som var kvitmåla.
64. Folk hadde fjerge rødsle for skindøde, og difor laga dei ein åpning i kistolaket, her og høyrte eldre folk fortelja -
65. Dei som hadde høvelsperv mytta det som underlag - men det var og dei som brukte thalm som underlag i eldre tid.
66. Puta kunde vera fint laga med lagg og ryfje rundt - men og kvitt entel. Dei fylla henne med det dei hadde for handi, og sume med det dei hadde tru for, kanskje humleblad og sa.
67. No kjøper alle ferdige kister og fargen er kvit, gjerne med gullrander.
68. I eldre tid hadde somme tru for & ha noko med i kista - kunde vera salmebok, ein ring eller eit eller anna dei hadde særleg tru for og som var dei kjær. Dei som gjekk lurt, kunde leda om at det eller det måtte leggjast utmed dei i kista - mat og drikke var ut kvitt frå heidrentili, skuede ein tru.
69. Har høyrte at barselkoner har haft sit barnstui so kjær, at dei har lede om å få denne lille stua eller sjarta med i kista, når dei gjekk lurt.

70. Kisten ble pyntet med granbar og pæpis = blomster - små kroner, så langt hilsake som eg ligger - 70 år etterde.
 Dei laga gjerne eit kors med granbar midt på kista. Var det om hausten hende det dei pynta med rånber.
71. Dei som strådde linprå rundt kista hadde den meining med det, at slekti skulde verta fruktbearande -
72. Sinne la kvann i kista. Kanskje det var for å halda flugar borte. Elles hadde folk tru på kvann. Bruer ber den
73. ja dei las yver den døde, og had böner, som skulde hindra at den døde skulde gå att.
74. Gramma, slekt og gode venner vart ledne når den døde vart lagt i kista. Då kom ein lærar som dei kalla å hult ei andaktstund. Det var gjerne ein lærar, eller somme tider klakkar eller prest.
 Dei kalla dette: Å leggja i kista. = kistelegg.
75. Det var alltid eit måltid mat etterpå - men eg kan ikkje minnst yst m. dans.
76. Om sumaren måtte dei setta kista i kjellaren. På vinterstid kunde den plasrast i ei luv eller loft eller kammer.
77. Som vanleg strådde dei line på galvet i dette rom, hengde lakken for vindanga og breidde over møllar og ting dei var reddde for - Men var det ambetsfolk, vart det gjerne meir støy, med girlander, kroner og kors og utsmykking av romet.
78. Det var enkelt for den gjerne mand, lit granbar under kisten og nokre kvister oppå lakket, som gjerne var laget som et kors

79. Til ein barsal sette dei fyrst op eit bindings-
net av stalpar, so spikra dei bane fast
på dette. Summe laga av eine, andre av
granbar.

80. Det var då helst om sumaren dei brukte
desse barhyttene - men om vinteren
kunde dei laga herjester og ama i dei.

81. Det var dei som strodde med eine i
kone, når nokon var død - salis
kunde dei og strö frå stova og til ut-
luve om likef stad der.

82. Det var og er trur eg ein vanleg skikk at
likef ligg med beina mot dæri.

83. Ein brukte berre å leggja ein duk over
ansikte, lakef la ein fyrst på den dagen
graverdi var

84. Antlitsduken var ein firkanta hvit duk.

85. Summe sa „nåduk“, andre kalla det berre
antlitsduken.

86. Dei som hadde lung fekk koma å sjå
likef - nær slett - nabonar og vener.

87. Me har ikkje gravkapel på Voss; men
me har berre plass i ein stor kjellar
åt Voss ungdomsforeningslokale.

88. Summe kører likef til likekjellaren, att
eit par dagar etter døden. Den dagen grav-
ferdi er, bringar dei kista til kyrkja, bede-
lure eller vandrinn og så måter gjestene
op der og fylleggjer til gravstaden. Andre
har likef ståande huime og graverdi
vert då frå huimen.

Sorg.

89. Det var helst naturleg at alt gikk stille og
samely for seg mens likef stod huime.

90. Noko ekstra arbeid skulde ein helst
inkje fyretu segi denne tidi.

91. Syngjetid var vanleg ein regel i eldre tid. Dei skulde gå med svarte klode op til 2-3 år om det var mann eller far. Min mor hadde alltid sin syngjedrakt hengende, og lenka den alltid i graverder.
92. I syngjetiden måtte ein ikkje gå i nasjonaldrakt, ikkje på dans og heller ikkje vera med på noko serlyg mors.
93. Alle som hadde råd til det hadde sørge-drakt i graverder. Kvinner svart trøje og svart dress og svart lille konene, mens mennene hadde svart hovudduk. Så hadde de en kvit duk, som var lagt 4 dobelte rundt halsen og den nådde midt ned i fangst-bit teiken på "Tov." Menner hadde og svarte trøier og bukser, gjerne en svart plyshatt. Ungdom og barn hadde også svarte klar i slike trøier.
94. Enke hadde gjerne ei simplare konelue. Den skulde vera belst utan perler.
95. Slike som levde degga om si sag, sa dei gjerne: "Ha eller han tur dei skal gråta seg inn i Himelen dei!"
96. "Eg har aldri hørt at ein kan reddja ein død med gråt."
97. Some fam botemiddel i gudsarde etter ein avdød - Andre optra seg for ein fatig tokk den inn i beinen sin - og dette vart dei ei hindring i sorgi.
98. Sikkerdager var tirsdag, torsdag og lørdag.
99. Me seier. I graverder - var i begravelse. Eg skal fylgja den til gravi. (altså flere ord)
100. Nu tala ut liket var vanleg i stova, var det serlyg mange folk og fint veir kunde det også gå fyre seg i tunet.

Syngje ut
liket -

101. Dei som hadde lug sjå liket fekk det.
Fyrr di la liket på; når di tala ut liket.
102. Eg har sett di her lagt eit flagg yver
kista - men aldri at det låg eit åkle
103. Ljos brukte di. Same tider stod di ^{på}
på kista, andre tider stod di på eit
bord ved sida. Etter andre hadde ljøs
ståande på blomescyklar - riktig "Kandelaberg"
104. Til gifti var det alltid 2 ljøs men eg har
hoyrt at di brukte berre eit til ugifte.
105. Ljosi slakte di når kistu vert bari
ut det eg lugsar - men har hoyrt at ein
106. Kjøgemester har ljøs framfyre kista heilt
ut til vogni som reiste med liket.
Var det en mor har gjerne 2 små gutter lysene.
107. De bar dem bære ut til vagnen - her.
108. Ljosi gjaynde ein, og kviekte di att
julekvellen, så di beram ut då.
109. Det var di som levde ljøs heile natti før
gravferdi - men vanleg var det intje.
110. Fyrste natti etter døden var komen, hadde
di gjerne våkenat. Dei var då helst 2
som sat saman og soet over liket
Di helt bønner over den luftfarne, så den
skulde komma vel heim, og talast ved.
111. Eg trur di slutta med det omlag 1680 åri
112. Nei eg har intje hoyrt om nokon
som lugsar gråtekaner i vår lyd.
113. Ljosalmer song di med sløyter og med
bore i munn, langsamt og sargmædigt
114. No er det mest vanleg at presten kjem
i minnen og held tale.
115. Det er fyrst i den seinare tid dette
er vorte skikk. Tidligere brukte di mykje
lakfolk, barara eller ein "basar" til å
tala ut liket - .

116. Det gjekk bra med desse lagfolk. Dei hadde god kontakt med folket. Dei tala og song og mimma uttrykkane om alvor med død.
117. Rent gammalt hadde dei gjerne òl til arskedsstol for den hurtgangne.
118. Den tid ein ingen kaffe hadde, måtte ein finne på noka anna å drikke, og då lrygga dei gjerne til gravsesler.
119. Det skulde vera dei nærskylde som laar liket ut. Sønne om det var nær eller far eller nokon av dei næraste.
120. Derom dei allmaraste laad om å vera fri, så tok alltid nokon av diira vener eller kjende den jobben.
121. Vanleg er det dei næraste som ler kista ut, men det er undantak. Då min mann lokanativfæras vart læren ut, var det berre færa som laar liket ut. Sønne vart sparde for det.
122. Eg trur det var vanleg med fotenden fyrst. Det var ull av ymse grannar.
123. Så langt tilbake har eg inga peiling på. Har ikkje høyrst om dei sette kista med gong på.
124. På gården Sinte, har eg høyrst det skulde vera ei slik likdøpning: veggen; men eg har aldri sett det.
125. Mange strödde med line på tuwegen.
126. I sinne höve måtte dei vel setta kista ned på turet til kæraren kom.
127. Mens dei kvitte gjekk gjerne ålkjenga rundt.
128. Ein del av kvinnone fylgde berre eit stykke; for dei måtte kvinnatt å laga mat til gjestene kom att frå graven.
129. Det var ofte små fylgje til kirkegården om det var lang veg dit. Det var då helst menn som fylgde.

130. Foranlag 1880 ari vart kvinnome meire med, heilt ned til kyrkjegarden.
131. pa det er en are å ha store fylgjer med ved gravfuder lur no. Om lag 100-140 og op til 200 menneskje kan det vere med no, i dei største gravferdene.
132. Det hande at det vart pynta på veggen til gravstaden. Helst lyå slekt og vener som ein drog framme på veggen.
133. Der gardsveggen kom inn på hornsvegen var gjerne pynta med granbar eller line. Men eg har diverre inga lilsta å sende.
134. Na heiser ein flagg på halv stang når nokon i nabolaget er død. Det er fyrst i den seinare tid dette er kome i bruk.
135. Dei som heiser flagg er slektningar, naboar, vener og kjeningar langs kyrkjesevgen.
136. Når jordfestingen var gaver då skulle alle flagg heisast til tops.
137. Når de såg gravferdsfalken kom att frå graven, heiste dei flaggi til tops.
138. Her lyå oss på Vass, lruka me dume skikkelen enda - men det kan henda, at alle i familien er i gravferdi, og at ingen er heime, så tung det på halv stang til lrukslyden kjem heim att -.
139. Gamalt då det var grisgrent og alle kjende alle kunde det henda at dei stogga og sang ein sang når dei drog framme inn i gard - men det er lunge sidde slut med det -.
140. Falk på gården kom ut på storstilla, og tok val i mot alle gjestene sine. Säg dei langt frametter veggen, vinta dei gjerne med ein linduk, som dei svadde i handi.

141. Dersom dei riste med liket i båt so sang dei gjerne når dei for framom ein gard.
142. Har intje høyrst at dei ropa, om dei kom på ei høgd med liket - eller for framom ein gard.
143. Dersom regn var so at dei måtte leira like fram mot kyrkjegarden so hadde dei nok sine kvilestader. Eg har høyrst om slike "kvilesteinar" dei sette kista på.
144. Nei kisten skulde vel helst ikkje setjast ned på marki. Den var lettare å ta opp frå ein kvilestein. Ellers künde det og vera andre grunnar.
145. Dersom kista vart køyrt til kyrkjegarden, brukta dei som underlag granbar.
146. Dei lika gjerne å ha ein mykt hest å køyra like. Det skulde vera i sargens teikn.
147. Ein hest med fjell måtte ikkje brukast til å køyra lik. Hesten har så fin tent at dei trudde det künde verka vordt på han dette.
148. Et likefølge skulde kjøre langsomt - :
"Kjör langsamt vi kommer tidsnok fram."
dei hörde desse ordi.
149. På heimvegen kjørde dei farare, men nett noka kappkøyning trur eg intje folk rosa - Det skulde vera sømelig, om dei dei intje hadde teke for mykje inn av åt og drams.
150. Slekti at den brukfame kiera gjerne ut sin køyra. På Kjöretöi skal stovfolk kjemast, "hörde då som no. Var det ein husmann tok ein det intje så nøye.
151. Dersom det var lang veg künde køyraeren setta seg på likvagnen men vanleg så gikk køyraeren attmed hagen.

152. Har indlyst høyrte at sangeren sat på kisten, men han gjekk næraste vagni.
153. Det var på mang slag vis ein fekk kista fram til sit „bestemmelsted“ scelis har eg høyrte om dei her reida liket, lære det fram i ulunde og alltid har dei funne ein utveg til gravstaden.
154. Etter den dænde tykte mange dei fekk vassel - Frist var begravelsesdagen - fuglesang denne dagen. Sjasi kende fint op. kyrkje klakkene gav so fin lyd. Alt dette var gode teken.
155. Alle har hug at deira folk ska komma til Himelen, og mest alle fann lyspunkt i eit mammaliv som dei klenget seg til. For å tru at menneskje vart salige.
- På kyrkje gårdene. 156. Den som kjærte kisten fitt nokre menn med seg og sette kista på krakkar som var sette fram til ditte bruk.
157. Her har me ei bære som ligg mest som på ein sykkel som vert oppvara i likhuset.
158. Slike bærer eige no komunen.
159. Nokre menn av næraste slekti har kista inn på kyrkjegarden.
160. Hesten som kærde liket fitt eit godord ein klapp og lit hoi mens dei gravde liket.
161. Presten måtte up gjeme i heimen likperdsdagen, eller ved inngangen til det hus der gravperdsfolket samlast.
162. Har aldri høyrte om at kista bur reise heiri rundt kyrkja likperdsdagen.
163. Dei som ville kan få si likperd frå kyrkja. Men gamalt sa gjekk dei direkte frå heimen og til gravstaden. Andre brukte gjerne ledehuset å samla folk i -

164. Mens dei har kista til gravi song gjerne klakkaren fyre.
165. Her hev eg iinkje høyrst at dei har kista rundt gravi.
166. Dei ringjer med same folk går til gravstaden; men ikkje elles dei har kaste jord på.
167. Vår leydd fekk ein fast gravar omlag ved hundraårskifte = 1900.
168. Her har ikkje gravaren blant noka attåt = namn. Me sa levre gravaren - "Kulegravar" var vel helst eit kjengetnamn.
169. Før ein hadde fast gravar ligde ein gjerne nokon til å kasta gravi apo. Heller eg nokon av ein næraste tok dette arbeide på seg. Det vart gjort i kyrveggen.
170. Eg kan hugsa at når liket var sanka ned og presten var ferdig med sit, tok ein del av mennene jakkene av seg og kasta jordi til på gravi. Det var helst naboar eller slekt, lit ute - .
171. Når det var jordfesting med det samme, då trur eg iinkje at mennene kasta noka jord på kista.
172. Minningi med jordfestingi var vel at dei skulle bruke Guds ord: "Av jord er du komi, til jord skal du verta, og av jord skal du affer standa op". Då var det von!
173. Dei brukte å setja ein staur på kista som midde ap av gravi, dersom ikkje presten kunde koma å lasa yver kista med same, so tok han denne handliinga den søndagen, han då talte frå denne kyrkja på staden.
174. Same brukte eit tvekors andre eit jernkors. Det var like pynta på gravene i eldre tid.

174. Summe kunde planta ein smörlekk, ei, kranse eller ein reinfant på gravvi, det var alt.

175. Na blir me gartnar på kyrkjegarden og fast gravar. Folk er flinke å pynte på gravene. Dei legg nye kranse på gravvi til jol.

Særlige
tilfelle
176.

Og om sommaren pynte dei op med vakre blommar av ymse slag. Fine gravsteinar har dei og no - Gjeme familiegraver og - Ein sjælumardar i eldre tid vart sett på som ein der harna i helheimen og det var ei tid han ikkje skulde leggjast i kristna jord - . Hrapton han fekk likkle, Solis kan eg minnest, at ein her frå Vasa putta dei herre i ein sekk og liggor han. Histen blev hørt gjenom kyrkjegardspassen her her så langt eg minnest.

177. Gamle sager fortal så mangt. Det kunde henda at liksleden skulle stå att med i leggd, ved kyrkja ein stad, så vi mannen heimatt - .

178. Gravi til sjælumardaren måtte liggja på ein utkant, i eit lyra, som låg avsidis helst.

179. Du udøypte hann vart oftast lazd saman med eit vakse lit i samme grav, i ei liti kista.

180. Var dei mykje færdig fædde laga dei gjeme i liti grav til det tyme på garden under ei bjerk eller anna tre som stod lit herre på lusi.

Gravol.

181. Na sejer me at me skal i gravferd eller legprævelse - .

182. Mannen i huset gjekk oftast og had til legprævelsen. Men det kunde vera samen, kona, slektning eller ein fast leemann.

184. Den som led til gravferd var gjerne kladd i syrgjedrakt, og det var helst av dei eldre i huslyden.

185. Dersom det var huskonen, som hadde sniast ein av sine kjere, so tok han gjerne ein stav i handa, so han hadde å stydja seg til. Han var i sorg -

186. Den som led til gravferd måtte optra ålværlig og sâmeleg. Bera eit æmind fram langsomt og med takt og tone -

187. Det var ingen fast regel for beammenn. Men ardi lydde omlag so: Det vart eit tungt slag for meg dette, med di at kana mi dægde. Na vil eg leda deg og mannen din om de vilde vera so gilde å fylgja henne til gruve torsdag. Kan De koma i heimen vår kl. 11 til ein liten andakt fyrr ho reiser ut av huset var det lera - . noka likmande leruka di å seija med slike trøve -

188. Dersom beammenn hadde gjenge langt, leruka di alltid å leda han inn å giva han mat. I minste so laud di na alltid på drikket. Farn mjølk med kamferdråpa i, eller varmt ål om vetteren.

189. Dei som di ikkje kunde rekka i på annan måte, stude di ledalerer gjerne med ein kjemning som var frå same grundi, eller frå di kantar.

190. I eldre tid kunde gravale vara 2 dagar for di som kam langfarande. Elles leruka di helst lerre ein dag her.

191. Di langfarande kom gjerne kvellen fyrr begravelsesdagen. Di fekk husmat då.

Di andre gjestene fekk morgemat, middag og kveldsmat. Gjorne kaffe etter middagen og -

192. Eg trur inkje at dei brukta fjomegraut til gravferds middagar. Det var kjätmiddagar og andre tider helst brukta sume - .
193. Det var ingen særlig regel for kva mat dei skulle ha til middag - Det var helst økonomien og hjertelaget, som var det avgjerande. Eg har høyrst, at dersom det var ei trulova gjeste, som døyddi, då kunde dei finne på å laga fjomegraut, kring o. s. v. som eit bryllupsbord i slike høve.
194. Dei allernaraste skulde helst vere fri med arbeidet, så snart dei kunde få nokon flinke folk å ta det på seg -
195. Grunda tok omsyn til gravferdsdagar og om det var i ærvingi så stod arbeidet gjerne stille den dagen.
196. Sumr gjester hadde sendingar med seg, andre bringa dei gjerne dagen i fyrevegen.
197. Dei som kom med sendingar hadde pygje drakt. Dei som kom sist med sending var gjerne ein god ven eller nabo.
198. Alle som kom med sending, måtte leidas inn og bjuda på mat og drikke.
199. Sendinga kom gjerne i ein embeur, som bar symbol, med mykje lerente kars på. Eller det kom i ein rasult klut med kars over av halv eller granbar.
200. Dei kunde sende kratukking, smør, fjome, mjølk, ost, flatbrød, skinke eller det dei hadde råd på; eller det dei truddi kom val med i syrojegarden.
201. No møter ein helst op i kyrkja eller bedehus. Der held presten ein tale, så følger ein til grav, og så får ein middag ute på på kafel, kafe eller pensjonat, så er det slutt.

202. I fyrstuninga etter dei berokte å lerygga
heime, sa hadde gjerne sume ei flaske
med til kyrkja. Dei gav då dei ein sup
som likte det om det var på vinteren
og det var kaldt. Na er det heilt
blut med alkohol på vore kantar
i gravferdene.
203. Sendingane her tulde seg lengst her ved
leryllup. ja dei tulde på det endå i dag,
i sume slikt, der det er hardleryllup.
I slike leryllup har dei ofte også brune-
laga öl endå i dag -.
204. Sendingane er no heilt avtøygste ved
gravferder. Na sender dei blommar
og kransar mest alle stader her.
205. I fyrstuninga dei lerygga brukte krans,
hatt dei kransar i heime av tyttelær-
lyng og pappirkrommar. Det var om lag
med 1890 åri dei lerygga med kransar her.
206. Dei kransane vart laga i heime, sa
vart dei laga på ymist vis, alt etter den
Kunstsans dei hadde, som hatt kranser.
Dei kunde vera svært fine. Mange brukte
markblomar, røynbar, luggblomar
og bager av litjar i kransen, om sume-
ren var det litvint, verre var det om
vetteren. Själne kranser kunde littast
av granbar og mose med grankegler
imminillens. Her fekk fantasien flukt.
207. Na brukar ein gjerne silkeband med
innskript på. Det lerygga ein med fyrst
om lag 1920 tinn og.
208. Hile kista er ofte belagd med kransar
og alle disse fylgjer med kista i gravi.
Gravuren far gjerne lesd om dei kransar
som han skal legga oppå gravi.

209. Dei kranane som gravaren då har lagt på graven ligg der, til dei falma bort. Seinare fjerner gravaren dei, og det kjem stein over den dødes grav vanleg.
210. Bæringene ved begravelse no er grei. Dei går inn på hotel, pensjonat eller kafe og får middag med kaffe etterpå. Presten og klokkeren er gjerne med på denne middagen og det er gjerne nokon som taler godt om den bortfarnede ved bordet. Presten taler også.
211. Alkohol er det ingen som brukar no. Dei som har råd til det held til på hotel. Til middag kan ein få det ein leik om .k. d. suppe, skinnesteik og kjøt: pudding med alle slags grønnsaker til, og fruktgrøt etterpå (gjerning aprikoser og plommer) med fløte. Deretter får ein då god kaffe med kaker. Det er alltid hillegare på pensjonat og kafe, men maten er mest like god.
212. Det i 1900 lyrja folk å avsette dødsfall; men meir ålment varst det fyrst 1920 trur eg - Då måtte alle dødsfall i avisa -